

MIKA HANNULA

KALLIOLE KUKKULALLE

— TAI: MITEN VERKOSTOITUMINEN KOMPASTUI ILLUUSIOON AUTENTTISUUDESTA

”There is free cheese only in the mousetrap.”
Jan Nederveen Pieterse

Tarjolla tänään: väite ja vastaväite. Liikkeelle lähdetään Manuel Castellsin ja Pekka Himasen väitteistä, tarkentaen Castellsin haastatteluun, joissa tuodaan esille suomalainen hyvinvointiin perustuva versio tietoyhteiskunnasta. Rakennelma, joka erityisesti Castellsin mukaan viime kädessä perustuu erityiseen suomalaiseen identiteettiin. Vastakohtaksi asetetaan väite identiteetistä lakkaamattomana prosessina, jossa pysyvän ja autenttisen minuuden metsästäminen – tapahtuu se yksilö- tai kollektiivitasolla – ei ole vain turhamaista, vaan ennen kaikkea katalan vaarallista.

I

Espanjalaistaustainen verkostumisen merkitystä korostanut sosiologi Manuel Castells ja suomalainen filosofi Pekka Himanen julkaisivat syksyllä 2001 kirjan nimeltä *Suomen tietoyhteiskuntamalli*. Se ilmestyi samanaikaisesti sekä englanniksi että suomeksi. Taustalla oli monia tekijöitä ja vaikuttimia. Lista lähtee Suomen itsenäisyyden rahasto Sitrasta, etenee suomalaisen tietotekniikkateollisuuden menestyksen myötä Berkeleyyn campukselle, missä edellä mainitut kirjoittajat ovat yhdessä työskennelleet. Karavaani päättyy tärkeään huomioon vaihtoehdosta. Piilaakson ja Singaporen mallin ohella on mahdollista kohdata ja jopa osittain ottaa haltuun globaalit muutokset tekemällä kuten Suomessa. Castellsin ja Himasen kysymys onkin yksinkertaisesti: miksi Suomi?

Nähdäkseni ei ole mitään älyllisesti rehellistä syytä suhtautua kirjoittajien ajatuksiin kyynisesti. Heidän väitteensä

eivät ole pelkkää trendihakuista sloganeiden ja one-linereiden pudottelua, joskin näitäkin elementtejä on mukana paketissa aivan tarpeeksi. Silti harva viitsii kiistää Castellsin ansiota havainnoistaan tietoyhteiskuntien muutoksista ja siitä miten esimerkiksi tiedon luonne on ratkaisevasti muuttunut jostakin jota pitää tarkoin varjella ja suojata siihen, että tietoa tulee jakaa mahdollisimman tehokkaasti oman edun nimissä eteenpäin. Samalla huomio on siirtynyt hierarkisista malleista verkostumiseen. Tosin on syytä alleviivavata, että vauhtisoukudessaan C & H unohtavat ihmismielen motiiveista kaksi ikuisessa top ten-sarjassa painavaa ja huopaavaa elementtiä: ahneus ja pelko (katso erityisesti Himanen 2000).

Yhtä kaikki, Castellsin ja Himasen väitteet perustuvat sekä tietoon että kokemukseen Suomesta. Keskityn ensin edelliseen, turvautuen kaksikon yhteiseen kirjaan, ja jatkan myöhemmin

»Perusväitteen mukaisesti suomalainen yhteiskunta osoittaa, että ”täysin kehittynyt hyvinvointivaltio ei ole ristiriidassa teknologisen innovatiivisuuden, tietoyhteiskunnan kehityksen sekä dynaamisen ja kilpailukykyisen uuden talouden kanssa.”»

tarkastelemalla Castellsin haastattelua. Perusväitteen mukaisesti suomalainen yhteiskunta osoittaa, että ”täysin kehittynyt hyvinvointivaltio ei ole ristiriidassa teknologisen innovatiivisuuden, tietoyhteiskunnan kehityksen sekä dynaamisen ja kilpailukykyisen uuden talouden kanssa.” (Castells ja Himanen 2001, 181) Päinvastoin Suomen vahvuus nojautuu hyvinvointivaltion tukipilareihin, jotka tuovat muutokseen institutionaalista ja sosiaalista vakautta. Kyse on suomalaisen mallin miltei ylistämisestä, tunteesta, jossa Saska Snellmanin (2001) mukaan ikään kuin ”joku rapsuttelisi känsöittynyttä itsetuntoa taitavin sormin.” Juha Sihvolan (2001) tasapainoiseen arvosteluun viitaten, innostunutta reaktiota ja kasvanutta mielenkiintoa Suomea kohtaan voisi juhlia toreilla ja markettien parkkijoissa kuin euroviisuvoittoa.

Mutta onhan hyvinvointivaltioita olemassa lähinäköpiirissä useitakin. Eli kansallista typeryyttä hivellen, mikä erottaa Suomen Ruotsista tai Norjasta? Castells ja Himanen erittelevät useita nyansoituja erityispiirteitä, jotka valtion roolista tietoyhteiskunnan rakentajana aina tavoitteeseen liittyy koko maa sen piiriin ovat mainioita päämääriä ja jopa osittaisia saavutuksia, mutta eivät toki ainutlaatuisia. Kysymys miksi kirjoittajat hakevat ainutlaatuisuutta, on itse asiassa koko tämän esseen ydin. Ja kuten olettaa saattaa, jos ja kun tarve, pakko, halu, himo, paine, vamma, vimma ja viritys on riittävän kova, kulman takaa löytyy takuuvarmasti syvältä kulttuurin kerrosten alta täsmälleen se mitä haetaankin.

”Kulttuurinen identiteetti ja vahva kansallistunne näyttäsivät olevan Suomen tietoyhteiskuntamallin keskeisiä tekijöitä.” (Castells ja Himanen 2001, 185) Tekijät liittyvät identiteettiin hallituksen aktiivisuuden asiassa, koko maan tulevaisuuteen suuntautuneisuuden, homogeenisuuden ja kansallisen yhteis-

vastuun. Lopputuloksena on, että ”globalisoituvassa maailmassa suomalaisten vahva kansallinen identiteetti on ollut perusta, joka on helpottanut rakennemuutoksen osapuolien vuoropuhelua ja yhteistoimintaa.” (ibid., 16) Väitettä seuraa väkisinkin kysymys siitä, mistä puhutaan kun puhutaan suomalaisuudesta ja kansallisesta identiteetistä?

On vuoro siirtyä tunnetasolle. Ja tälle tielle meidät vie Manuel Castells, joka syystä tai toisesta haluaa sinne mennä. Nähdäkseni suomalaisen tietoyhteiskuntamallin analysointi ja kriittinen tarkastelu on yhtä merkittävää ja pätevää ilman tätä siirtoa. Toisaalta siirto kuvastaa, miten globalisoituvassa maailmassa, missä tuotanto ja kilpailu kiristyy, tehostuu ja nopeutuu, ja missä verkostuminen on välttämättömyys onnistumiselle, vaikuttaa edelleen olevan kova tarve jollekin pysyvämälle. Kyse on viime kädessä identiteettipolitiikasta – ja siitä kuka puhuu, kenen suulla ja miten suhtaudumme sattumaan, epä tietoisuuteen, turvattomuuteen ja eroihin.

Kirjan julkaisun yhteydessä Saska Snellman (2001) kirjoitti laajahkon kommentin, joka perustui Castellsin ja Himasen haastatteluun. Se oli kuvaavasti otsikoitu: ”Pelko antaa Suomelle siivet”. Viittaus on – kuten me kaikki sietämättömän säisiististi sivistyneet ihmiset tiedämme – sarjakuvaan nimeltä *Asterix*, jonka yhdessä erinomaisessa jaksossa meren takaa tulevat Viikingit pyrkivät ottamaan selvää, mitä pelko on. Tavoitteena on puhtaasti oma etu. Saada haltuun pelon tuntemisen kautta kehon valtaava kyky lentää. Otsikko on ylipäätään varsin osuva sekä Castellsin mielipiteille että Snellmanin lempeän ironiselle otteelle.

Castells, Snellmania mukaillen, vertailee nimenomaan Suomea ja Ruotsia, joissa luonto, kulttuuri ja yhteiskunta ovat lähellä toisiaan, mutta erotuksena on henki. ”Suomessa ihmiset eivät näytä aivan vielä uskovan, että saavat elää rauhassa, rikkaina ja turvassa. Ehei, suomalaiset tuntevat vielä olonsa levottomaksi.” Kyse on selviytymisasenteesta, joka on äärettömän tärkeää ja tervettä. ”Jos katsot tänä päivänä ulos ikkunastasi ja tunnet olosi turvalliseksi, olet typerys”, toteaa Castells. Kuten Snellman huomauttaa, Castells kiepauttaa näppäriä lähestulkoon kaikki maan heikkoudet ja huolet nälkävuosista, sisällissodasta ja lamasta (unohtui vain ja ainoastaan katkerat tappiot jääkiekossa ja jalkapallossa) vahvuuden lähteeksi. Ja jos tähän maahan pitäisi tutustua, Castellsin kierros on valmiina: ”Ensiksi veisin heidät teknilliseen korkeakouluun. Seuraavaksi menisimme tietysti Nokialle. Mutta kolmas paikka olisi suomalainen metsä, koska sieltä löytyy todellinen suomalainen identiteetti.”

Manuel Castells, mies Kataloniasta, yksi globaalien muutoksen terävimpiä havainnoitsijoita kävi Suomessa, vietti paikan päällä muutaman intensiivisen päivän, kävi Kainuussa järven rannalla, mutta ei uskaltanut mennä savusaunaan, ja kertoo meille vihdoinkin mistä on kyse. Suomalainen identiteetti löytyy metsästä.

Mutta mitä vikaa väitteessä on? Onko pakko aina olla niin negatiivinen ja kriittinen? Ja miksi puuttua Castellsin löytämään autenttiseen Suomeen, sillä eiväthän Castells ja Himanen suinkaan ole sokeita suomalaisen nyky-yhteiskunnan ongelmakohdille, joihin kuuluvat alueelliset eriarvoisuudet, syrjäytyminen, työttömyys, yrittäjyyden puute ja epäily monikulttuurisuutta kohtaan?

Vastaus on lopulta hyvin suoraviivainen. Koska kyse on politiikasta ja arvoista, sekä alati meneillään olevasta prosessista, jossa olosuhteisiin nähden yritetään hahmottaa identiteettiä

mielekkäänä jatkumona, kieltää ainutlaatuinen ja autenttinen, se *todellinen suomalainen identiteetti* paikallistumisen, epämääräisyyden, muutoksen ja moninaisuuden. Se on valmis paketti. Ei versio todellisuudesta, vaan totuus, jolla voidaan perustella ja oikeuttaa melkein mitä tahansa.

Myönnetään. Tällä kertaa vetopasuunassa soi positiivinen, suorastaan hivelevä kuva Suomesta ja suomalaisesta identiteetistä, mutta mitä jos seuraavaksi lentokentältä noudetaan tarkasilmäinen tutkija, joka värittää ja välittää hieman negatiivisempaa kuvaa? Mitä jos ”totuus” sorjasta sievästä Suomi-neidosta olisikin rasistinen, sisäänpäin kääntynyt, pelokas ja opportunistinen kansakunta, joka on kansalaisyhteiskunnasta aivan yhtä kaukana kuin taivaalla mollottavasta ja meille ääneen hirnovasta kuusta? (katso Hannula 2001)

II

Seuraa vastaväite. Ei ole olemassa aitoa, alkuperäistä, pysyvää ja autenttista kulttuuria tai identiteettiä. Kulttuuriantropologi James Cliffordia lainaten: ””Cultural” difference is no longer a stable, exotic otherness; self-other relations are matters of power and rhetoric rather than of essence.” (1988, 14) Siten todelliseen identiteettiin viittaaminen (Castells) tai siihen turvautuminen (suomalainen yleisö, joka hyväksyy väitteen) on sekä 1) virheellistä että 2) vaarallista.

Mutta miksi se olisi vaarallista? Eli mitkä ovat autenttisuuden suloiset mutta vakavat kuopat? Esimerkit ovat tartuneet hihaan matkan varrelta, muodostaen kokoelman satumanvaraisia otoksia kaukaa ja läheltä. Aloitetaan muualta, ulkomailta. Ääriesimerkit etnisistä puhdistuksista ja uskonsoadista täyttävät lähihistorian kauhukabinetin, mutta valitsen suhteellisen tuoreen, ja suhteutettavissa olevan tapauksen. Suhteutettavuus viittaa konfliktien käsillä olevaan väkivallan intensiteetin tasoon, joka Castellsin kohdalla on kuitenkin matala.

Tom Hayden (2002) käsittelee irlantilaisista identiteettiä. Näkökulma avautuu Yhdysvalloista, ja lähtökohtana on irlantilaisuuden hahmottaminen ulkopuolisen roolissa. Hayden omaa vasemmistoliberaalisen taustan, toimi sodanvastaisessa liikkeessä 60-luvulla ja jatkoi siitä lainsäätäjäksi Kaliforniaan. Kuuluisuutta hän kutitteli menemällä naimisiin Jane Fondan kanssa. Haydenin h-hetki tapahtui jo vuonna 1968. Hän vieraili Pohjois-Irlannissa ja seurasi protesteja, ymmärtäen, että oli sydämeltään todella irlantilainen. Irlantilaisuuteen hän liittyy kaikki mahdolliset romanttiset elementit. Säkkiin saadaan saagat, kansallisrunoilijat, ja tietysti IRA ja sen johtajat. Taustalla hohtaa trauma assimiloitumisesta yhdysvaltalaiseen yhteiskuntaan.

Olennaista on kuitenkin Haydenin mielestä irlantilainen sielu, jota määrittelee kolme asiaa: melkein kadotettu kieli ja siitä johtuvat ongelmat, nälänhätä 1800-luvun lopussa ja Pohjois-Irlannin konflikti. Ja kyse on siis koko Irlannin sielusta. Määritelmästä, jonka tekee nostalgista kaipuuta huolella hoivaava ja kasteleva kirjoittaja, joka itse huomaamattaan liivahtaa nationalistisiin argumentteihin, joilla oikeutetaan perimään ja kulttuuritaustaan nojaava toiminta, viime kädessä väkivalta. Erikoisen kuvaavaa onkin se, että Hayden samaistuu niin voimakkaasti taisteluun, jota ei käydä hänen kotipihallaan, vaan jossakin kaukana poissa.

Mutta miten Suomessa? Mistä suomalainen henki ja identiteetti löytyy? Otan käsittelyyn kaksi ajankohtaista esimerkkiä,

»Mitä jos ”totuus” sorjasta sievästä Suomi-neidosta olisikin rasistinen, sisäänpäin kääntynyt, pelokas ja opportunistinen kansakunta, joka on kansalaisyhteiskunnasta aivan yhtä kaukana kuin taivaalla mollottavasta ja meille ääneen hirnovasta kuusta?»

Jari Halosen version Aleksis Kivestä ja Eero Järnefeltin näytelyn Ateneumissa. Mutta sitä ennen urbaaniin legendaan, josta kertoi jo hukattu lehtileike. Vain runsas vuosi sitten oli Espoossa käynnissä kova väittely siitä, rakennetaanko paikkakunnalle läpivuotisen murtomaahiihdon mahdollistava niin sanottu hiihtopotki.

Hässäkkä, jolle kertyisi hintaa muutama miljoona euroa. Syy rakentamiseen on ilmaston lämpeneminen ja lumisten talvien kalpeus eteläisessä Suomessa. Seurauksena se, että yhä mittavampi määrä suomalaisia ei voi hiihtää kotiseudullaan. Hanketta vetäneen paikallispoliitikon argumentti perustui nimenomaan tähän seikkaan. Hiihtopotki antaisi pääkaupunkiseudulla asuvalle mahdollisuuden harrastaa jotakin, mikä liittyy kiinteästi suomalaiseen identiteettiin. Harrastukseen, jota ennen tehtiin metsässä, mutta kun kuvankaunis luminen metsä – piru vie meiltä lupaa kysymättä – muuttui loskahelvetiksi, niin nyt oikeus ja kohtuus (lue: kulttuurinen identiteetti) määrää, että sitä tulisi tehdä noin 1,5 kilometrin pituisessa jäädytetyssä putkessa. Kesät ja talvet.

Ja putkessa on myös Jari Halonen. Putken nimi on Aleksis Kivi, hänen elämänsä, hänen tuotantonsa, hänen – kaikkensa. Putken päästä näkyy riittävästi valoa, jotta voimme lukea ääneen: suomalainen identiteetti. En ole niinkään kiinnostunut Halosen tekemästä elokuvasta, vaan lyhyen näpäkästi siitä, mitä arvoja ja piirteitä hän itse ja elokuvaa kommentoivat siihen liittävät. Halonen (Änes 1998) kuvaa elokuvaansa patrioottiseksi. Tarkoituksena on herättää kansallista ylpeyttä siitä, mitä me suomalaiset olemme saavuttaneet. Halosen mukaan Aleksis Kivi on suomalaisuuden suurin sankari. Lisäksi hän on henkilö, joka on ehkä merkittävimmin vaikuttanut Suomen itsenäisyyteen.

»Olennaista on, että paikallisuus ja siihen vetoaminen tyyliin "suomalainen identiteetti" ei ole koskaan ratkaisu. Se on ongelman ydin. Eli miten se määritellään. Seurauksena on, että väitteen ja käsitteen sisältö on alati muuntuva, kiistanalainen ja ristiriitainen. Ei ole olemassa absoluuttista.»

»Aleksis Kivi on ehdottomasti tämän ajan merkittävin aihe. Kommunismin romahduksen, Euroopan Unionin ja arvo-tyhjiön ihmiset etsivät omaa hukattua identiteettiään samalla lailla kuin Aleksis Kiven elinaikana. Kivi kirjoitti suomalaisen ihmisen identiteetin, ennen häntä ei oikeastaan ollut mitään, mikä olisi kertonut suomalaisen ihmisen mielenlaadusta. Kivi yhdisti sinällään irralliset heimot, karjalaiset, lappalaiset, pohjalaiset suomalaisiksi. Joku Kalevala oli tuolloin vain joidenkin yläluokkaan kuuluvien harrastus, itse kansa vähät välitti siitä. Aleksis Kivi oli saatanan raju juttu.» Halonen jatkaa: »Me olemme tekemässä sellaista teossarjaa, että tämän jälkeen Aleksis Kiveen ei kukaan koske 20 vuoteen, koska me käsittelemme sen niin saatanan tyhjentävästi. Että ainoita mitä fra-milla käsitellään on Kiven teokset.» (Katso *Änäs* 1998).

Vaan entä kommentit? Kannustavia, positiivisia. Elokuva koettiin tärkeäksi. Helena Ylänen (2002) kutsui valittua tyyliä burleskiksi punnertajien teatteriksi. Halonen kertoo ja uudistaa Kiven myyttiä, joka on kuin se heikko kohta haarniskassa: »Kouluttamaton synnynnäinen nero, joka kypsyy varhaan ja sammui revittyään itsestään yli-inhimillisin ponnistuksin jotain ainutlaatuisia. Kun tähän lisätään erakoituminen ja alkoholismi, on monen suomalaisen yhä toteuttama ideaali valmis.» Ylänen mielestä kansallisromantiikkaan on taas kerran puhallettu elävä henki. Kimmo Ahonen (2002) puolestaan päättää arvostelunsa seuraavasti: »Tavallaan Jari Halonen on romanttinen idealisti: hän uskoo kansalliseen sivistystehtävään. Sellainen on helppo ohittaa aikansa eläneenä kansallisen projektin kaipuuna. Minusta on kuitenkin hienoa, että löytyy Halosen tapaisia tekijöitä, jotka vankkumattomasti uskovat taiteeseen, sen voimaan yhteisön identiteetin rakentajana ja maailman muuttajana. Suomi tarvitsee sellaisia miehiä ja naisia.»

Suomalaista henkeä ja identiteettiä ei luoda vain mennei-

syydestä käsin tässä ja nyt, peilaten nykyisyyden toiveet ja pelot taakse pois. Se on löydettävissä suoraan myös sieltä – aikalais-keskusteluista ja kommenteista. Keskityn Eero Järnefeltin näytelyn yhteydessä julkaistuun, Helsingin Sanomien mukana tulleeeseen lehteen (2002), jossa näyttelyä ja sen taustoja seikkaperäisesti käsitellään. Lehti on katsaus Järnefeltin aikaan ja maailmankuvaan, joka rakentui objektiivisuuteen, psykologisuuteen ja luonnollisuuteen. Aloitakaamme lainaukset taiteesta ja sen roolista.

»Puhdas ja naivi taide on kaikista kauneinta.» Päiväkirjoista noukkitut makupalat jatkuvat. »Silloin on kuvassa voimaa kuin paikkaamattomassa hammasrivissä.» Taide pyrki totuuteen, sillä vain tosi oli pysyväistä. Totuus löytyi luonnosta ja epäaitous *luonnollisesti* kaupungista. Järnefelt tuskaili kaksijakoisessa maailmassa, jossa hän pyrki yhdistämään kansallisen ja kansainvälisen, suvaitsevaisuuden ja kriittisyyden. »Minä niin pelkään, että minä vielä lankean joskus tuohon kaupunki viettelykseen. Olla sukkela suustaan ja puhua puuta heinää. En ollenkaan pitäisi sitä minään syntinä, joskus juoda lasi totia hyvien ystävien seurassa, mutta minulle se on paha, sillä se minun viettelee aina kevytmielisyyteen, lausumaan paradoksia ja viisastelemaan.» (On korostettava, että lainaukset ovat suoraan lehdestä).

Luontoon Järnefelt kaipasi, mutta luonnossa oli yksi paha mutka. Siellä asui kansaa, joka oli surkeaa – etenkin suhteessa pakahduttavan kauniiseen maisemaan. Lainatkaamme vuoden 1894-1895 päiväkirjoja: »Realismin suurimpia ansioita on, että se kuvaa ihmiskunnan elämellisyttä; se on ihmisen pienuutta, heidän elämänsä vähäpätöisyyttä, heidän tunne-elämänsä köyhyyttä. Tavallinen yhteiskuntaihminen ei suurestikaan eroa eläimestä.» Mies, joka kuvasi kansaa, ei kohdettaan liiemmin arvostanut. »Kuitenkaan minua ei juuri huvita kansa siltä alkuperäisyyden kannalta. Jossakin kansassa, jolla olisi hyvin itsenäinen kansallinen alkuperäisyys, jossa olisi suurempia piirteitä, voisi alkuperäisyys olla jotakin ihailtavaa, vaan täällä tahtoo alkuperäisyys supistua saamattomuuteen.»

Ja nyt vetreä loikka tähän päivään. Haastattelu teatteriohjaaja Samuli Reunasesta, joka petyttyään huippu-urheiluun vaihtoi teatteriin, muutti Helsingistä Kajaaniin ja löysi itsensä, identiteettinsä. Aiheena on – mikäs muu – Aleksis Kivi, Nummisuutarit ja suomalaisuus. Ongelmana on vain se, että suomalaisuus on alamaissa. Siitä ei ole pidetty riittävää huolta. »On Suomen heimon hengen vastaista lyödä kulttuurit ja koko maa yhteen kasaan. Kukaan ei ymmärrä enää edes suomalaisuutta.» Pohjalaisista ja hämäläisistä on tullut jotakin hämärää ja epä-määräistä, jotakin eurooppalaista. Reunanen jatkaa: »Kaupungeissa ihmisten minä-kuva pirstoutuu, ja Suomen periferiaa ollaan muuttamassa joutomaaksi. Yhä useammista ihmisistä tehdään ylimääräisiä.» (Moring 2002)

III

Onko olemassa vaihtoehtoja? Mitä jos lähdemme liikkeelle paikallisuudesta, sen välttämättömyydestä? Jotta mikä tahansa väite, näkökanta ja identiteetti-projekti voidaan paikantaa ja ankkuroida, onko muita tapoja hahmottaa paikkaa ja aikaa kuin ne versiot, jotka palaavat tavalla tai toisella alkuperäiseen, autenttiseen sieluun ja henkeen?

Nähdäkseni lähtökohtana on oltava vastakkainen strategia. On uskallettava tulla toimeen ilman täydellistä ja pysyvää

identiteettiä ja vastausta. Myönnettävä, että viittaamalla suomalaisen henkeen ja aitoon identiteettiin ei sanota vielä yhtään mitään. Kyse on pelkistetyistä, millä arvoin, toivein, haluin ja peloin suomalaisuutta määritellään, muokataan ja pidetään yllä. Siis keskenään kilpailevista, toisiaan kutittelevista ja kampaavista versioista (katso Hannula 1997). Tällöin ei lainkaan riitä väite, että suomalaisuus löytyy metsästä. On vaadittava täsmennystä. Minkälaisesta metsästä on kyse, miksi ja mitä seurauksia sillä määritelmällä on? Mitä se sulkee ulos ja mitä sisäänsä – minkä se täysin ohittaa? On esimerkiksi selvitettävä miten syvälle juurtunut kaipuu metsään liittyy suomalaisten metsäyhtiöiden tapaan kohdella metsää? Entä miten kyseinen tunne- ja tahtotila heijastuu katastrofaalisesti aliekehittyneeseen prosessiin nimeltä suomalainen kansalaisyhteiskunta?

Vaihtoehdon ja sen alati vaanivan vaikeuden voi muotoilla Tere Vadenin (2002) tapaan epäpuhtaan paikallisuuden sisukkaaksi luonteeksi. Tällöin korostuu sekä toiseuden että väärinymmärtämisen merkitys. Toisin sanoen, kyse on suhteesta, tietysti monikossa ja jatkumossa. Suhteista henkilön itsensä välillä, suhtautumisesta ympäristöönsä ja itseensä. Siis neuvotte-luista ja arkisista poliittisista valinnoista, mitä tekee ja mitä jättää tekemättä.

Olennaista on, että paikallisuus ja siihen vetoaminen tyyliin ”suomalainen identiteetti” ei ole koskaan ratkaisu. Se on ongelman ydin. Eli miten se määritellään. Seurauksena on, että väitteen ja käsitteen sisältö on alati muuntuva, kiistanalainen ja ristiriitainen. Ei ole olemassa absoluuttista. Lainaus Michel Foucault’ta (1989, 267):

”Nothing is fundamental. That is what is interesting in the analysis of society. That is why nothing irritates me as much as these inquiries – which are by definition metaphysical – on the foundations of power in a society or the self-institution of a society, etc. These are not fundamental phenomena. There are only reciprocal relations, and the perpetual gaps between intentions in relation to one another.”

Se, mistä löydämme itsemme on epämääräinen tilanne, joka vaatii osallistumista ja valintoja. Kannanottoja. Tällöin yksi vaihtoehto on Castellsin versio suomalaisuudesta, kuten myös Halosenkin. Näiden rinnalta löytyy toisaalta varsin monia keskenään kilpailevia tarinoita, jotka pyörivät karusellissa, suomalaisuuden määrittelyprosessissa. Varmaa on, että jokainen meistä haluaa kyseiseltä käsitteeltä jotakin. Yhtä varmaa on, että jos sinä et suostu tai viitsi osallistua sen hahmottamiseen, naapurista löytyy aina halukkaita, vitsikkäitä tai viheliäisiä.

Kuten todettu, Castellsin kohdalla saimme kuulla mitä kaipasimmekin. Meitä kehuttiin, taputettiin olalle. Saimme nauttia meihin itseemme kohdistuvasta sosiaalisuutuspornosta. Mutta mielipide ja väite on kiinni siitä, mistä katsoo. Se miltä suomalaisuus näyttää on eri, jos kurkistetaan ulkoa sisään tai sisältä ulos – puhumattakaan eroista Suomen ja suomalaisuuden sisävesissä. Tällöin paikka ja paikallisuus ei enää palaudu ensikädessä niinkään fyysiseen olemukseen tai kulttuuriseen perimään, vaan siihen, miten kykenet ja tahdot paikantaa itsesi. Paikka hahmottuu tällöin niinä diskursseina ja traditioina, joihin tunnet kuuluvasi ja joita haluat puolustaa, jatkaa ja kehittää (katso Hannula 2002). Kyse on jälleen kerran valinnoista. Siitä mihin keskittyä, mitä tarinaa kertoa, miten sitä halutaan viedä eteenpäin, kiertäen ja kaartuen – pyörien.

Kyse on kohtaamisista itsensä ja ympäristönsä kanssa. Tällöin olennaista ovat molemminpuoliset ennakkoluulot ja oletukset. Materiaalit, joita ei missään nimessä saa väheksyä eikä väistää. Paikan ja paikallisuuden nimissä ne täytyy kohdata. Ja yksi komea tapa, yksi keino linkittää itsensä tiettyyn diskurssiin on lopettaa tietokoneen väärinkäyttö ja laittaa pesään nigerialaisen, afro-beatin keskushahmon ja poliittisen aktivistin Fela Anikulapo Kutin biisi 1970-luvun alusta. Sen nimi on autenttisesti: *Give Me Banana, I Will Jump Like A Monkey*.

Kirjallisuus

- Ahonen, Kimmo, ”Aleksis Kivi ja poliittisen elokuvan ihanne – Jari Halosen haastattelu.” *Film-O-Holic* nettilehti 2002.
- Castells, Manuel ja Pekka Himanen, *Suomen tietoyhteiskuntamalli*. Wsoy, Helsinki 2001.
- Clifford, James, *The Predicament of Culture. Twentieth-Century Ethnography, Literature, and Art*. Harvard University Press 1988.
- Foucault, Michel, *Foucault Live*, ed. Sylvere Lotringer, Semiotext(e), 1989.
- Hannula, Mika, *Self-Understanding as a Process - Understood through the Concepts of Self-Understanding as a Narrative Form, the Third Dimension of Power, Coming to Terms with the Past, Conceptual Change and Case Studies of Finnishness*. Turun yliopisto 1997.
- Hannula, Mika, *Kolmas tila – väärinymmärtäminen eettisenä lähtökohdana*. Kuvataideakatemia, Helsinki 2002.
- Hannula, Mika, ”The Practice of Michael Elmgreen and Ingar Dragset - or: the Beautiful Principle of Robin Hood.” *Metropolis* 2/2002.
- Hayden, Tom, *Irish on the Inside: In Search of the Soul of Irish America*. Verso, London 2002.
- Himanen, Pekka, *Hakkerietikka ja informaatioajan henki*. WSOY, Helsinki 2000.
- Järnefelt, Eero, 1863–1937, *Ateneum* 15.2.–26.5.2002 näyttelyyn liittyvä lehti 2002.
- Moring, Kirsikka, ”Suomen periferia on muuttumassa joutomaaksi - Samuli Reunasan haastattelu.” *Helsingin Sanomat* 17.2.2002
- Nederveen Pieterse, Jan, ”Hybridity, So What? The Anti-hybridity Backlash and the Riddles of Recognition.” *Theory, Culture & Society*, vol. 18 n. 2 2001.
- Sihvola, Juha, ”Suomi – Piilaakson ihmiskasvoinen vaihtoehto.” *Helsingin Sanomat* 30.9.2001
- Snellman, Saska, ”Pelko antaa Suomelle siivet.” *Helsingin Sanomat* 30.9.2001
- Vadén, Tere, ”Ymmärtäminen, päättäväisyys, sisu. Huomioita etiikan alkupe-
räästä Olemisessa ja ajassa.” Julkaisematon käsikirjoitus 2002.
- Ylänen, Helena, ”Aleksis Kiven elämä.” *Helsingin Sanomat Nyt*-liite 8.4.2002.
- Änäs, Markus, ”Jari Halonen – tiukkaa toimintaa valkokankaalla.” *Helsingin Sanomat Nyt*-liite 15.4.1998.